

Őrségváltás

Balla Márton a lőtetemen lakmározó madarakat figyeli. A frontlovak nagy teste kiváló célpont az ellenség lövészeinek, azt hinné az ember, elfogynak hamar ezek a derék jószágok. Pedig nem. Már negyedik éve tart a háború, s még mindig van ló befogni, megülni. Igaz, rekvirálják is őket sűrűn a k. u. k. hadsereg és a honvédség megbízottjai. Ez a szerencsétlen állat mintha meghízott volna, olyan vastagon lepik el a varjak. „Vagy hollók?” A nép, ha félni akar, a varjút hollónak látja. Balla leginkább a négyórás őrpenezum elején szokott félni. Ekkor támadja meg a kétségbeesés: „Nem megyünk mi már haza sosem! Vagy ma pusztulunk el, vagy holnap, vagy holnapután. Ha nem itt, hát egy másik frontszakaszon.” Váltás előtt azonban mindig visszatér az életkedve. Az őrszobán vagy az őrsátorban meleg malátakávé várja. Meg szalonna és kenyér. Nem éheznek. És ez is valami.

A honvéd észak felé figyel. Mert arra van, igaz, elképzelhetetlen messzeségben, a szülővárosa, Nyárliget. Ahol minden újra fog kezdődni. Eltűnnek a régi világ ocsmányságai. A parasztok földecskét kapnak, a munkások, kisiparosok tisztességet és nyugdíjat. Ezt mondja itt mindenki. Hogy nem folytatódhat úgy, mint volt. Ennyi vér és keserűség után megérdemelik a bakák a jobb világot. Pesten már felázadt a nép. „Jól tették. Menjen a király a pokolba! Adóztunk már neki eleget!” – gondolja Balla Márton.

Az erdélyi dombok közül a Nyírség homokjára vágyakozva.

A felállított őr leváltása csak úgy szabályos, ha az őrparancsnok vagy a felvezető is jön, s a régi meg az új őr jelentést tesz. De ilyen csak a szolgálati szabályzatban létezik.

Árgyelán Jóska érkezik. Balla Márton pedig bölint és elhagyja az őrhelyet.

Tán egyet sodorhatnánk! – állítja meg Árgyelán, és előveszi dózniját.

Sodorjunk – feleli a másik, pedig most nem kívánja a dohányt. De az kincs, ha adnak, bűn nem elfogadni.

A csípős füst lassan szál fölfelé. Nincs szél, ami elfújná. Tél van, kicsit havas, de inkább csak ázott az erdők közötti puszta. Nincs az a gyilkos hideg, mint Galíciában, csak olyan fárasztó minden lépés. Balla fogja a cigarettát, amíg van a csutkájából, aztán eldobja és kiköp.

Maradj még! – állítja meg a távozni szándékozót Árgyelán. – Mondani akarok valamit.

Mondjad pajtás! – feleli Balla, és azt gondolja, „beszélgetni támadt kedve, biztos hírt kapott otthonról.”

Márton, ne menj vissza az őrszobára!

Nem a fenét! Éhes vagyok. Meg fáradt. Az adagomat letöltöttem, te következel.

Ne menj vissza testvérem. Mert...

Mi történt?

Mert... mert az már a román király hadseregéé.

A bolondját járatod velem? – lép hátra Balla önkéntelenül.

Én nem. Jött az armata, és elfoglalta a völgyet. Meg az őrszobát is. És persze a gabonaraktárat. Meg a többi raktárat.

De én ebből semmit nem hallottam!

Mert az őrhelyeken lévő szerb és szlovák katonák a román előőrssel leszerelték a többieket. A magyarokat. Meg Langlert, a bánáti svábot. Nem is kellett őket leszerelni, mert aludtak. Szép csendben ment az egész. Most megkötözve gubbasz-tanak. De te nehezebb dió vagy. Mert töltött fegyver van nálad. Inkább lelőnek téged, ahogy lőtávolon belülre kerülsz, mint hogy megadásra győzködjének. Ezért mondom, Márton, neked, aki mindig jó cimborám voltál, hogy ne menj oda. Menj inkább minél messzebbre. A tieidhez, Magyarországra.

Magyarországra? De hiszem most is ott vagyunk! Még csak nem is a szélén.

Ez már nem Magyarország. Ez már a román király országa. A románoké. A miénk.

Balla Márton agyában nem tud rögzülni a másik szavainak jelentése. Hogy Erdély nem magyar többé, az olyan, mintha valaki azt mondaná, Budapest idegen ország lett. Vagy a Hortobágy. Vagy Kassa. Vagy Nyárliget. És még kevésbé tudja megérteni Árgyelán Jóskának, ennek a derék embernek a metamorfózisát. Ennek a magyar embernek. Aki persze beszél oláhul is, mint oly sokan, de nem baj az, sokféle itt a nép, mégis a magyarok országának fiai. Meg a magyar királyé. Aki persze osztrák. És most épp elzavarták. De elzavarni is együtt zavarták el.

De hát nem te mondtad... – kezdi Balla óvatosan –, hogy a szegény embernek mindegy, milyen országban él, mindenütt csak elnyomják, és ezért csak a bolondok akarják az impériumváltást, az okosok a társadalmi forradalmat várják, csak az a megoldás.

Ezt mondtam volna? – és Árgyelán arcán halvány pír oldja a kemény kifejezést – Talán tényleg mondtam. Mert ezt mondani még mindig kevésbé volt veszélyes, mint nyíltan a románok bejövetelét kívánni.

És még azt is mondtad, hogy a tőke munka feletti uralma helyett a munka tőke feletti uralmát kell megteremteni. Füzetből olvastad ezt fel nekünk Galíciában, amikor a tisztek nem voltak jelen.

Igen, kaptam ilyen füzeteket. A szódagyári barátaimtól. „A tömegek hatalma, a proletár testvériség, a kizsákmányolás megszüntetése, nemzetiségenként egyenlő képvisélet a közös hazában...” – ilyenek voltak azokban.

Nem hitted ezeket?

Talán hittem. Amikor felolvastam, hittem. De máskor meg úgy voltam velem, és most is úgy vagyok, hogy mese ez az egész összebarátkozás meg közös haza. Mint a mennyek országa meg a paradicsom. Ahol mindenki békében és jólétben él. De paradicsom csak a túlvilágon van. Ha egyáltalán. Ezen a világon nem lehet paradicsom. Viszont román hatalom lehet. És lesz is! – és felszikkázik Árgyelán szeme, mint a lövészárookban a támadás sípjelét meghalló öntudatos katonáé.

Majd a román urak fognak elnyomni.

Nyomjanak el hát a román urak! Ha már muszáj, hogy valakik elnyomjanak valakiket. Már inkább. Te pedig most menj el! Fuss!

Megbüntetnek a tied ezért.

Azt mondom, elfutottál, és nem üldözhettelek, mivel nem hagyhattam el ezt az őrhelyet. Mert védenem kell a raktárakat. A román állam vagyonát. És az új határt. Ami még nem a végső.

Ekkor puskalövésorozat hallatszik. Nem tudni honnan jön, a dombok sokáig visszhangozzák.

Biztos ellenállnak valahol a magyarok. De ne reménykedj, Márton, a sorsotok úgysem itt dől el. A világ győztes urai hoznak ítéletet.

Balla Márton vissza-visszanézve távolodik. Lassan. Dacból. Árgyelánnak ebből elege lesz. Felemeli a puskáját, és megcélozza a másikat. Mi mindenért vehetne kárpótlást! Ezer dolog fut át a fején, nem is gondolta volna, mennyi az ő sérelme. És most nagy, félelmetesen nagy kedve van ledurrantani legjobb pajtását. Aki az életét mentette meg a '14-es galíciai bevonuláskor. De legyűri ezt a vágyat, és úgy lő, hogy a magyart semmiképp ne érhesse a golyó, de az mégis hihesse azt, hogy őrá lett kilőve. Balla szaladni kezd. Észak, Nyárliget felé.

Mire Árgyelán visszatér az objektum közepére, Iliescu ezredes már elkezdte az egyik üresen álló színbe a berakodást. Nyolc málhás szekérrel érkezik a sok rablott holmi. A katonák kézből kézbe adják a szajrét, s az utolsó felrakja a polcozatra. Babakocsik, játékok, vázák, csillárok, festmények, mindenféle méretű dobozok, edények és rengeteg-rengeteg ruha. Elegáns öltönyök, divatos női kosztümök, szörmebundák. Iliescu áruházat nyithat majd ezekből Bukarestben. A katonák igyekeznek ezt-azt elrejtetni málhazsájkjukba, és az ezredes ilyenkor félrenéz. Munteanu százados viszont nyíltan válogat egy még kocsin lévő rakományban. Könyveket keres. Talál is, de mérges, mert az értékes olvasnivaló összekeveredett a lommal. Azért lassan összeáll egy Goethe-összes németül. A százados bírja a nyelvet, hisz a bécsűjhelyi k. u. k. Kriegsschule-ban végzett. Vágyik visszamenni Ausztriába. Ott minden tiszta, rendezett. A nők naponta fürdenek. Még a prostituáltak is. Legalábbis akikkel ő kapcsolatba került, mind ilyen volt.

Árgyelán csizmájának talpa hozzátapad az őrszoba kövéhez. Még nem száradt meg a kiömlött vér. Csöpögnek még a holttestek. Némelyik ráng is. Kérdő tekintetére a bagót rágó Popovics válaszol:

Maguknak okozták a bajt.

Ki akartak törni?

Nem. A szájukat jártatták. Hogy egy nagy átverés ez az egész. Mert a román király, a Ferdinánd, az is Honceller... vagy Hocenholler... vagy...

Hohenzollern.

Az. Vagyis rokona a német császárnak. Ezek összebeszéltek, hogy beengedik a románokat Erdélybe, ahol a magyar meg a német hadsereg körbekeríti, aztán lekasabolja őket.

A román király sértegetése miatt lőttél? Te nem is vagy román.

Még azt is mondták, hogy a román meg a szerb tudatlan népség. A magyarnak köszönhetik, ha ragadt rájuk valami műveltség. A cipőt sem ismerték. Bocskorban jártak. A szamarat fogták be, mert lovuk sem volt. Budijuk sem volt, a kert végében, szilvafába kapaszkodva szartak.

Igen, ilyeneket szoktak mondani.

És mindent Magyarországnak köszönhetünk. A törökök elől menekültünk a magyarok oltalma alá, és itt földet kaptunk. Még többet, mint a magyarok. Még jobb volt a dolgunk, mint nekik.

Disznók! – szorítja Árgyelán ökölbe a kezét. – De azért ezt mégsem kellett volna. Így kivégezni őket...

Nem kellett volna?! Nem kellett volna?! Az nem kellett volna, hogy Galíciában az orosz pravoszláv testvéreinket gyilkoltatták velünk.

A háború ilyen.

Ezt mondom én is: a háború ilyen.

Az emberhalom mellett fekszik Langler Tóni. A szeme nyitva. Árgyelán megvizsgálja. Integet az arca előtt. Próbálja megkeresni a nyakán az ütőeret. Nem találja.

Langler is pofázott?

Ő nem. Csendben volt.

Akkor őt miért?

Lőttünk mind, ahogy esett. Ki figyel olyankor oda?

Megérkezik a pópa, és kitereli őket a raktárok előtti térre. Letérdelpeltet mindenkit, és hálaímeit kezd mondani, amiért a román nép ezeréves álma a mennybéli Atyánál végre meghallgatásra talált.

